

Instructief Korstmossenweekend 1993

D. Wolfskeel

An instructive weekend for beginning lichenologists was held on the 27th and 28th of March 1993 in Vierhouten in the province of Gelderland. Several rich areas, among which the Hulshorsterzand, were visited.

Inleiding

Hoewel het inmiddels alweer een paar jaar geleden is, lijkt het me toch nog zinvol iets te schrijven over het zeer geslaagde kaderweekend van de KNNV, gehouden op 27 en 28 maart 1993 te Vierhouten op de Veluwe in vakantiecentrum "De Paasheuvel".

Instructief weekend

Naast de drie (in)leiders (André Aptroot, Kok van Herk en Leo Spier) zijn er 18 deelnemers. Het programma is gevarieerd en zeer instructief. Er zijn excursies, zowel op en bij "De Paasheuvel" als ook iets verder weg op de Veluwe. Voorts wordt geoefend in het determineren en krijgen we aanwijzingen over het gebruik van chemicaliën daarbij. Ook krijgen we veel mondelinge informatie, o.a. over korstmossen en luchtverontreiniging, en kunnen we wat extra literatuur aanschaffen. De fraaie dia's van Kok van Herk ondersteunen het gedrukte en gesproken woord.

Bij dit alles ligt het hoofddaccent op de epifytische soorten, hoewel we ook vrij veel fraaie terrestrische soorten en een klein aantal epilithische soorten te zien krijgen.

Rondom de Paasheuvel

Hieronder volgt een overzicht van de aangetroffen soorten, voor zover niet reeds eerder in dit blad vermeld (Aptroot & Van Tooren 1995).

Op de Paasheuvel zelf treffen we op baksteenmuren de volgende soorten aan, de meeste overwegend of uitsluitend epilithisch:

Buellia punctata, *Caloplaca citrina*, *Candelariella vitellina*, *Lecanora muralis*, *L. polytropa*, *Lecidea fuscoatra*, *Lecidella scabra*, *Lepraria lobificans*, *Porpidia soredizodes*, *Rhizocarpon obscuratum*, *Verrucaria muralis*.

Van deze soorten stond alleen *Lepraria lobificans* als vrij zeldzaam te boek (UFK 4), maar ik vermoed dat deze soort nu een plaats verdient in klasse 5 of 6.

Vervolgens bekijken we in het aangrenzende bos een aantal epifytische soorten, vnl. op zomereik (*Quercus robur*):

Athelia arachnoidea (meer schimmel dan licheen), *Bacidia amoldiana*, *Buellia punctata*, *Chaenotheca ferruginea*, *Cladonia coniocraea*, *Dimerella pineti*, *Evermia prunastrii*, *Hypogymnia physodes*, *Lepraria incana*, *Lecanora conizaeoides*, *L. expallens*, *Parmelia subaurifera*, *P. subrudecta*, *P. sulcata*, *Xanthoria candelaria*, *X. polycarpa*.

Aan de bosrand op het cement van een put groeien nog *Caloplaca flavovirescens* en *Physcia caesia*.

Tussen de gebouwen van de Paasheuvel vinden we op eikenschors *Trapeliopsis granulosa* en op rottend dennenhout (*Pinus*) *Cladonia chlorophaea*.

In het dorp Vierhouten vinden we, naast enkele alledaagse epifyten, op linde (*Tilia*) een minder gewone soort: onder de microscoop blijkt later dat we te maken hebben met *Calicium viride*.

Tussen Vierhouten en Vaassen

Een deel van de namiddag brengen we door met het bezichtigen van epifyten in een eikenlaan ten westen van Vaassen (coörd.: 192/477) en in het tussen Vierhouten en Vaassen gelegen Gortelsche Bosch.

In de eikenlaan bij Vaassen wordt ons Nederlands rijkste groeiplaats van het minder algemene baardmos *Usnea hirta* getoond. De aanblik daarvan maakt op alle deelnemers diepe indruk: niemand had gedacht dat zo iets in Nederland nog (misschien kunnen we beter zeggen: weer) bestond! Daarnaast zien we hier:

Buellia griseovirens, *Evermia prunastrii*, *Hypocenomyce scalaris*, *Hypogymnia physodes*, *Lecanora pulicaris*, *Ochrolechia androgyna*,

Parmelia acetabulum, *P. caperata*, *P. exasperatula*, *P. revoluta*,
P. subaurifera, *P. sulcata*, *Pertusaria amara*, *Phlyctis argena*, *Physcia*
adscendens, *P. dubia*, *P. tenella*, *Pseudevernia furfuracea*, *Pyrrhospora*
quernea, *Xanthoria candelaria*, *X. parietina*, *X. polycarpa*.

Op beuken (*Fagus sylvatica*) in het Gortelsche Bosch treffen we een schaduwminnend gezelschap aan:

Arthonia spadicea, *Graphis scripta* (vrij zeldzaam), *Gyalideopsis anastomosans*, *Parmeliopsis ambigua*, *Pertusaria hymenea* (zeldzaam), *Thelotrema lepadinum* (zeldzaam).

Leuvenhorst

De volgende dag bezoeken we de aaneengrenzende terreinen Leuvenhorst (gemengd bos) en het Hulshorsterzand, daarna in Hierden een aantal wegbomen, vnl. iepen (*Ulmus*) en elken.

Het landgoed Leuvenhorst blijkt o.a. *Imshaugia aleurites* (= *Parmeliopsis aleurites*; zeldzaam) en *Lecanora aitema*, beide op den, op te leveren. Voorts zien we van *Evernia prunastri* zowel var. *prunastri* als var. *herinii*. Tijdens een privé-excursie op 17 mei 1993 kan ik nog *Lecanora argentata* (= *L. subfuscata*; op beuk; vrij zeldzaam) aan dit lijstje toevoegen.

Hulshorsterzand

Voor een soortenlijst van het Hulshorsterzand verwijs ik in eerste instantie naar Aptroot & Van Tooren (1995). Het Hulshorsterzand staat vanouds bekend om zijn rijkdom aan *Cladonia*'s. De excursiegroep treft er dan ook 15 soorten *Cladonia*'s en *Cladina*'s aan. De rijke groelplaats van *Cladonia strepsilis* (hamerblaadje) ontsnapt echter aan de aandacht. Niettemin komen we 12 *Cladonia*- en 3 *Cladina*-soorten (*C. arbuscula*, *C. portentosa* en *C. mitis*) tegen. Voegen we alle beschikbare excursiegegevens bijeen, dan blijken in dit gebied in de loop der jaren maar liefst 24 soorten *Cladonia* s.l., waaronder 3 soorten *Cladina*, te zijn vastgesteld. In het genoemde artikel ontbreekt één soort die wij wél tegenkwamen: *Platismatia glauca* - op een dode stronk. Niet onvermeld wil ik laten dat we ook de zeldzaamheden *Stereocaulon condensatum* (een typisch terrestrische soort, die in

Nederland vooral in stuifzanden voorkomt) en *Bryoria fuscescens* - op een stronk - konden bewonderen. Voor een beginner bijkans sensationeel is het naast elkaar zien van de kraakloofsoorten *Coelocaulon aculeatum* en *C. muricatum*. Ook worden de verschillen tussen *Placynthiella lemalea* en *P. oligotropha* gedemonstreerd: zo blijkt de laatste bij bevochtiging geelachtig te worden.

Al deze soorten onderstrepen mede de waarde van het Hulshorsterzand als lichenenbiotoop.

Wegbomen in Hierden

Ten slotte bekijken we in Hierden enkele oude wegbomen.

Op de voorgeselecteerde iepen zien we o.a. *Parmelia acetabulum*, *Phlyctis argena*, *Physconia distorta* (minder algemeen), *P. grisea*, *Ramalina farinacea* en *R. fastigiata* (beide slechts matig ontwikkeld) en *Schismatomma decolorans*. De eiken zijn begroeid met o.a. *Pertusaria albescens*, *P. coccodes* en *P. pertusa* en *Parmelia saxatilis*.

Al met al een zeer leerzaam weekend met een rijke "oogst" aan soorten.

Literatuur

Aptroot, A. & B. van Tooren. 1995. Verslag van de excursie naar het Hulshorsterzand, 25 maart 1995. *Buxbaumia* 37:59-62.